

229/4

PF

[HISTORIE OBECNÉ ŠKOLY V RATENICÍCH]

1 kniha

I.díl

od tereziánských dob do r.1905

Napsal: Karel Pokorný

roku 1984

Prvé zprávy o školách v našem kraji jsou z předhusitských dob. Ve školách se učilo latinsky. Knihy byly tehdy vzácné a drahé a proto základní vyučovací metodou bylo učení nazpaměť.

V pohusitské době se Kouřimský kraj přiznával k utrakvismu, který byl považován za národní náboženství. Sídla utrakvistických škol byla v Kouřimi, Českém Brodě, Kolíně, Čáslavi, Poděbradech.

Předpokládá se, že v době panství Mikuláše Střely z Rokyc byla založena škola v Cerhenicích. V roce 1588 byl v Cerhenicích ustaven sbor Českých bratří, jehož prvním správcem byl Pavel ČERNÝ až do své smrti 13. ledna 1605.

Pavel Černý byl "člověk pracovitý a robotný, pro svou upřímnost od lidu i vrchnosti oplakán." +/ Byl těžce nemocen podegrou. Na kněze byl vysvěcen v českobratrském sboru ve Slavkově u Brna roku 1584.

Českobratrské sbory byly řízeny radou starších a dále t.zv. úzkou radou, která měla v rukou výkonnou moc. Domky správců sborů bývaly velmi prostorné, aby v nich mohlo být provozováno řemeslo a aby se tu lidé vzdělávali pro bratrskou službu. Při těchto domech bývala obyčejně škola.

Je možno tedy předpokládat, že i v Cerhenicích byla při bratrském sboru škola. V době působení Pavla Černého v Cerhenicích dal Mikuláš Střela z Rokyc sepsat závět /28.8.1592/, ve které je vyjádřeno jeho přání, aby jeho synové byli v desátém nebo dvanáctém roce věku posláni na studie za hrenice, kde je dobré učení podoboží. +/

Z doby rekatolizace - doby temna - se zachovala zmínka o cerhenském kantoru z 28. února 1648. C cerhenské krčmě toho dne seděli: "farář dobřichovský Jekub Hryskiewicz, kantor cerhenský +/ Jan Podskalský, rychtář Šimon Kočí z Ratenic a několik poddaných."

V té době byli kantoři kostelními předzpěvovateli, kteří měli mimoto za povinnost studovat chrámovou hudbu a cvičit choralisty /sbor kostelních zpěváků/.

V roce 1677 je připomínán "kantor pečecký, též dobřichovský" Karel VOJTA, rozený v městysi Hoštka nad Obrtkou /dne 11.10.1677 se mu narodila dcera Kateřina/ +++

Z roku 1747 je zachována v knize kostelních účtů ratenského kostela zpráva, že kantor platil za nájem zádušní louky v Ratenicích 1 zlatý ročně. V téže době se platí kantoru od zpívání při mších v ratenském kostele - za 30 mší 5 zlatých a dobřichovskému děkanu za stejný počet mší 52 zl. 30 kr. a ministrantům po 1 krejcaru za 1 mší. Záznamy z let 1749 a dalších let dokazují, že se jednalo o dobřichovského kantora.

V roce 1762 je v knize kostelních účtů ratenského kostela záznam o vydání za materiál na opravu zádušní školy. Kde se tato škola nacházela, není ve zprávě uvedeno.

+/ Todtenbuch der Geistlichkeit der böhmischen Brüder, str. 299, vydáno ve Vídni r. 1863,

++/ Archiv Musea Král. českého,

+++/matrika dobřichov.kostela, obl.archiv, Praha

* R. 1598 zanášel DAVID, syn Mikuláše Střely z Rokyc v Lounyňe na „hortac nemuc“
/04 Kolt - kroužka obce Dobřichov, str 9

Jaký byl stav škol v obcích na poděbradském panství nám ukazuje tato zpráva: Na příkaz Marie Terezie dal nejvyšší kancléř hrabě Chotek v roce 1769 vyšetřovat ve všech dominiích stav obecných škol. V archivu ministerstva vnitra v Praze je zachována zpráva o stavu obecných škol na poděbradském panství ze dne 7. října 1769, ze které uvádíme:

- Poděbrady město: Škola panská. Učitel Viktorin BRIXY, svobodník, učí latinsky, německy, česky, čísti psáti, též učí počtům a hudbě. Přidělen mu subkantor a vokalista. Ročně běže od vrchnosti 135 zl. 28 kr., od obce přídevek 39 zl; s pohřby a dávkami pro kůr odhaduje se jeho roční příjem na 222 zl. 48 kr.
- Předhradí: učitel František SYN, učí česky a německy čísti a psáti, dobré počítá. Škola v najatém baráku, učitel má ročně od obce 7 zl.
- Vrbová Lhota: Matěj ČAPEK v obecním baráku, jen čísti učí; podobně v Pečkách Václav SCHINTNER, povoláním krejčí, učí v obecním baráku, stejně tak v Hořátkách, Hradištku a pod.
- Nová Ves: Učitel Pavel NOVÁK, obou jazyků znalý; stavení školní malé, na zboření. Děti chodí do školy jen v zimě.
- Velim: Jakub BAĐOUČEK, poddaný, učí jen česky čísti, psáti a počítati; bydlí v obecním baráku a běže 30 zl. 6 kr. ročně.
- Křečhoř: Učitel Tomáš BAĐOUČEK, nejsa v počtech zběhlý, učil jen česky čísti a psáti, byt měl ve stavení zádušním, z polí farních 1 1/2 strychu výsevu, ze školné od obce 7 zl., koledou 2 zl., od pohřbu 1 zl. 30 kr.
- Ovčáry: František BAĐOUČEK, německy neuměl, učiti počtům nedovedl. Stavení chatrné na kostelním pozemku, návštěva kostelní jen v zimě.
- Kostelní Lhota: Jakub BAĐOUČEK, sterší, poddaný, s ročními 17 zl. 36 kr.

V šetření z poděbradského panství se uvádělo, že náklad na postavení nové školy činí 301 zlatý. Zachoval se i nákres plánu: dřevěná přízemní budova má uprostřed průčelí vchod do síně, odkud do kuchyně s pecí; napravo je učebna o dvou oknech, nalevo v polovičním rozměru je světnice učitelova a vedle ní ve stejném rozměru chlév.

Soupisy z jednotlivých panství se scházely velmi pomalu. Z cerhenského panství se v archivu ministerstva vnitra soupis škol nezachoval, takže nemáme doklad o existenci a stavu školy v Ratenicích z tohoto období.

Na vesnicích kolem Ratenic i v Ratenicích byli lidé, kteří dovedli číst a psát. Dokládá to značné množství českých zakázaných knih, které byly při prohlídках nalézány a které po bitvě na Bílé hoře předávali tajně rodiče svým dětem.

Dobřichovský farář sděluje 21.ledna 1771 konsistori do Prahy, že JAN MIROVSKÝ z Ratic přiznal, že u sebe choval a též četní kacířské knihy a že svého činu hořce litoval. +/

K přechovávání zakázaných českých knih se toho roku přiznala i vdova po Martinovi Mendlovi z Cerhenic a Matěj Záslavský z Dobřichova.

Ještě v roce 1781, těsně před vydáním tolerančního patentu, prováděl milčický rychtář Vavák v okolních obcích poděbradského okresu inkvizici knih (ve Vrbové Lhotě, Pečkách a Chotouni). V Pečkách u Matěje Čermáka nalezl Nový zákon, který byl vytiskněn v Žitavě a další knihy. U Jakuba Vopálky a Mirla /Mirela?/ našel podobné knihy. Stejně tak v Chotouni a Milčicích.

Ve stejném roce 1781 bylo vedeno šetření s obecním pastýřem ++/ v Ratenicích JANEM TURKEM (č.12), týkající se zakázaných knih. Měl mu být stanoven sumární trest.

V roce 1774 poslali tajní evangelici z poděbradského panství spis králi Fridrichovi II., aby jim u rakouského dvora zjednal svobodu, "aby nemuseli po katolicky, ale luteránsky živí býti..." Tento spis údajně sepsal mlynář Prokop Myška z horního mlýna v Pečkách.

Znalost čtení a psaní v Ratenicích jistě nebyla valná. Výsledek měření pozemků v Ratenicích dne 5.října 1785 - t.zv.josefský katastr - podepsali zvolenci Martin Nádvorník, Petr Horel a Jan Honeysek třemi křížky. Podepsal se dovedl ratenský rychtář Jan Horák a konšel Vojtěch Ritmeister.

V knize kostelních účtů ratenského kostela je o cerhenském kantoru poprvé zmínka k roku 1787, kdy platil do zádušní pokladny poplatek zvaný extra ordinaris ve výši 3 zl.43 1/2 kr. ročně za zádušní pole a louku. Od roku 1798 zpíval cerhenský školní učitel v ratenském kostele /v zápisech již není tohoto roku uvedeno chtor, ale Schullehrer/. Dostával odměnu 35 krejcarů za 1 měsí. Podle zprávy z r.1837 hrál cerhenský učitel v ratenském kostele na varhany.

- - - - -

+/
Jan Mirovský si postavil r.1738 při rozdělení ratenského dvora dům č.35. Bylo mu přiděleno od ratenského dvora pole Nad loučkami, Na chmelnici, Za stodolami a Nad rybníkem. Od cerhenského dvora pole V lánech. V roce 1785 již hospodařil v čísle 35 Jan Zalabák.

+/ QA Kolín, kronika obce Dobřichov

++/ Oblastní archiv Benešov, karton č.1 /je to zápis z knihy protokolů ze dne 17.5.1781. Protokol sepsaný s Janem Turkem se však nezachoval.

Od tereziánských dob do roku 1848

Od začátku roku 1775 vstoupil v platnost tereziánský školní zákon +/, který zavedl povinnou školní docházku a pevný systém a organizaci v nižším školství.

Po tomto roce byly zřizovány na komorních panstvích a na vesnicích se sídlem farního kostela, vyjímceně i filiálního kostela, t.zv. triviální školy. V těchto školách se vyučovalo kromě náboženství hlavně třem předmětům /trivium/ - čtení, psaní a počtům a podle místních možností i základům některých odborných předmětů.

V nejvyšších jejich odděleních se učilo přírodopisu a přírodozpytu po 1 zimní běh, týdně 6 hodin. V letní době tyto hodiny náležely polnímu hospodářství. Pro učení zeměpisu a dějepisu bylo v nejvyšším oddělení vyměřeno půlletně 18 - 20 lekcí.

Povinná školní docházka se týkala dětí ve věku 6-12 let. V zákoně byl položen důraz na systematické sledování žáka, jeho chování a prospěch od počátku návštěvy školy. Učitel má poznat vlohy a schopnosti všech žáků, má je rozdělit na nejlepší, průměrné a špatné a ke každé skupině volit přiměřený metodický přístup.

Připouštěla se jediná učebnice, Feibingerova kniha Methodenbuch. Zákon rovněž předpokládal, že na většině škol bude učitel vyučovat všem předmětům.

Novým, progresivním prvkem zákona byl jeho ostrý postoj proti používání nevhodných výchovných prostředků, zvláště zneužívání tělesných trestů. Postavil se proti šablonovitému tvrdému trestání, které bylo ve staré škole velmi běžným výchovným prostředkem. Doporučoval vyzkoušet nejprve jiné prostředky /domluva, pokárání a pod./ a teprve pak použít bití, ale s ohledem na věk, pohlaví a charakter žáka, na druh a závažnost provinění.

Při školách mohly být zřízeny t.zv. industriální kurzy, ve kterých se učilo hospodářským pracem, štěpařství, zahradnictví, včelařství a podobně. Tyto kurzy byly v roce 1790 na škole v Cerhenicích a Dobřichově, v Ratenicích nebyly.

Po vydání tolerančního patentu /13.10.1781/ byly při sborech reformní evangelické církve zakládány soukromé evangelické školy. Při sboru ve Velimi byla založena tato škola r.1784 a v Hořátkách r.1786 /v Libici r.1855/

- - - - -

Léta 1775 - 1848 jsou jedním z klíčových období a vývoji nižšího školství v Čechách. Je to epocha českého národního obrození, v němž nikoliv náhodou vzdělání a výchova sehrály důležitou úlohu při formování novodobého českého národa.

+/ Všeobecný řád školní byl císařovnou Marií Terezii schválen 6.12.1774, který ve svém názvu uvádí tři druhy škol: normální, hlavní a triviální.

V Raticích byla triviální škola založena před rokem 1792. Prvým ratenským učitelem, o kterém se zachovala zpráva, byl Ignác KASAL, který se narodil 31. července 1769 v Německém Brodě. Jeho otec František Kasal a matka Anna byli svobodními obyvateli tohoto města.

+/

V roce 1792 zaslal magistrát Německého Brodu vrchnostenskému úřadu v Cerhenicích jeho propouštěcí list. Dne 21. července 1792 zasílá vrchnostenský úřad v Cerhenicích magistrátu Německého Brodu přípis, aby povolil Ignaci Kasalovi vydat jeho tkalcovský stav. Totoho roku se zřejmě dvacetitříletý Kasal do Ratic přistěhoval.

V dalších letech jsou v rejstříku spisů cerhenského panství o ratenské škole a jeho učitelích jen skoupé zápisy:

-4.8.1794 : vyšetřování ratenské vesnické školy krajským školním inspektorem /komisařem/ Willfingerem,

-28.11.1795: vypracována církevní zpráva o způsobilosti ratenské školy,

-23.10.1796: učitelský přídavek pro ratenského učitele,

-11.7.1800: cerhenský učitel Erban žádá o zaslání své pohledávky za ratenským učitelem ve výši 18 zl.

Ignác Kasal se podepsal jako svědek na smlouvě o prodeji domu Martina Zalabáka č. 3 v Raticích dne 14.6.1799 Václavu a Ludmilu Šandovým. Jako svědek Šandových podepsal tuto smlouvu František Chrastný, kovář z č. 43 v Raticích. Martin Zalabák a Ludmila Sandová se podepsali třemi křížky.

Učitel Kasal se oženil s Magdalou Zourkovou z Radimku. V letech 1793/1794 si postavil v Raticích dům č. 58, ve kterém se narodily tři jeho děti: Dne 9.12.1800 dcera Kateřina, 11.4.1803 dcera Anna a dne 24.8.1809 syn Václav. Otec Ignác Kasal je v matrice uveden jako poddaný cerhenského panství, i když se narodil jako syn rodičů, kteří nebyli poddanými. Kmotry jeho dětí byli nejzámožnější sedláci a selky v obci: V roce 1800 sedlák a rychtář Tomáš Aron /č. 7/ a Magdalena Vlasáková z čísla 32, v roce 1803 sedlák Václav Slezta z č. 22, který byl přítelem rychtáře Vaváka z Milčic a dále selka Kateřina Aronová /č. 7/.

Ignác Kasal po sobě zanechal pověst dobrého učitele. Po celé 19. století se udrželo v obci o chytrých lidech pořekadlo: "Chodil ke Kasalovi do školy."

Jméno učitele Kasala a jeho rodiny je spojeno s nejstarší zachovalou zprávou o požáru ratenské obce. ve čtvrtek dne 25. července roku 1811.

Toho dne bylo ráno oblačno, v 7 hodin vystoupila teplota ve Středních Čechách na 22°C, ván dosti čerstvý severoseverozápadní vítr, jehož rychlosť odhadli na pražském Klementinu na 5 - 8 m za sekundu, t. j. 20-26 km za hodinu.

+/ SOA Zámrsk, matrika f.ú.kat. Havl. Brod, č. 2325, s. 293. Křest se konal v den narození 31.7.1769, děcko dostalo jméno Ignác, Martin, Vojtěch. Kmotry byli Vojtěch Husák a Rosalie Musílková.

++/ Měření z pražského Klementina, zpráva od Českého hydrometru. ústavu v Praze.

Obecní pastýř František Trpálek vyhnal již v časných hodinách dobytek a ovce na ratenské občiny. Jaro bylo toho roku mimořádně suché a teplé, nedostávalo se vody.

Podle katolického rituálu byl patronem obce sv. Jakub starší, kterému byl zasvěcen 25. červenec. Na jeho svátek dbořichovský děkan a vikář Leander Navrátil sloužil v ratenském kostele svou -v tomto roce již dvacátou mši. Přisluhoval mu Ignác Kasal, který byl v roce 1807 učitelování zanechal.

Děti Ignáce Kasala si toho dne samy smažily na ohniště malé rybičky. Neopatrným zacházením s ohněm chytla v komoře len a v krátké době bylo celé učitelovo stavení č. 58 v plamenech.

Děkan, kterým se mezitím již vrátil do Dobřichova, pozoroval ohň v 10 hodin. Dal ihned zvonit na poplach a konským potahem se rychle dostavil do Ratic. Stavení Ignáce Kasala stálo na okraji vsi, s praskotem hořelo a pro hustý dým se nebylo možno k němu přiblížit. Z ohně podporovaného větrem vyletovaly jiskry a zapalovaly další domy a hospodářské budovy.

Mezi 10. a 11. hodinou byl již v plamenech i ratenský kostel, na jehož věži se rozstavily tři zvony, nazývané velký, malý a prostřední.

Celkem shořela 54 domovní čísla. Při tak rozsáhlém požáru nebylo na hašení ani pomyšlení. Pro velký žér i dým bylo se možno k domům jen ztěží přiblížit. Lidé si smáčeli oděvy vodou, pronikali do obydlí a snažili se zachránit co se dá.

Dívka Doura Kramosilová si navlhčila vodou lněnou pokrývku a vběhla do stavení. Protože byla málo navlhčená, pokročilý ohň ji očehl. Janu Horelovi z čísla 39 zahynuli 3 koně a býk.

Při ohni velice pomáhal ojedinělý voják, jménem Kraus, který byl ševcem v Dobřichově a sloužil u hulánu v kasárnách v Kosevě Hoře. V době požáru byl asi na dovolené. Pronikal dveřmi do hořících domů a vynášel odtud ohrožený majetek.

Lidem shořel téměř všechn majetek v domech a budovách, shořely vozy stojící na volných prostranstvích i postroje. Dřevo shořelo až do základů a nezůstalo nic, než k obloze trčící komínky. Vyhořela i škola.

Bývalému ratenskému učitelovi Kasalovi zůstala jen brašna. Z Ratic se odstěhoval a usádil se v Rohozci na okrese Čáslav. +/

- - - - -

V pamětní knize dobřichovské fary je o vyhoření obce v r. 1811 zapsána v roce 1870 zkreslená zpráva, že ohně "vyšel ze školní budovy v Rateneckých zapálením lnu v komoře." Vznik ohně je zde přisuzován působení nadpřirozených sil jako "spravedlivý hněv a trest boží" .. "za zpustlost mravů, především mládeže v obci ratenecké" Dokládá se to touto údajnou událostí: "... Bylo před temní poutí, když tam slyšán byl hříšný pokřik: zítra bude Kuba s Ankou tancovat - Netancoval ani sv. Jakub, ani sv. Anna, ale rozkacení plamenové po střechách jejich." ... ++/

+/ Okresní archiv Kolín, fond fary Dobřichov

++/ Pamětní kniha fary Dobřichov od r. 1839, fara Pečky.

Podle záznamů v knize kostelních účtů z r.1799 dostával ratenský učitel ročně tento plat:

Od ratenské obce.....	6 zlatých
od sedláků a emfiteutů.....	40 "
z kostelní pokladny.....	54 "

Celkem...100 zlatých

Kromě ratenského učitele dostával ze zádušní pokladny ratenského kostela od r.1796 cerhenský učitel 13 zl.52 3/4 kr.a chocenický učitel 8 zl.5 kr.ročně.Kromě toho měl cerhenský učitel pronajat zádušní pole.Byla to odměna za hry na varhany v ratenském kostele.

V ratenské školní kronice,která byla založena učitelem Janem Čurdou po roce 1871 a v obecní kronice založené a vedené učitelem Františkem Hatlákem,je zapsáno,že učitel Ignác Kasal učil na škole do roku 1792.Tento údaj převzal i ratenský řídící učitel Jan Hejduk do svého pojednání o historii ratenské školy, uveřejněné v knize Poděbradske r.1906.

Všechny tyto údaje je nutné na základě nově zjištěných archivních pramenů opravit.Ignác Kasal se stal cerhenským poddeným roku 1792.V tomto roce žádá o povolení k převezení svého stavu +/ z Německého Brodu do Ratenic.Při narození dětí je zapsán v dobřichovské matrice v roce 1800 a 1803 jako školní učitel a až v roce 1809 při narození svého syna Václava je zapsán jako kostelník./roku 1806 je podepsán v pamětní knize dobřichovské fary jako školní učitel a 26.2.1807 je uvedeno jenom "Ignác Kasal svědek - chybí zde již uvedení titulu učitele/

Zachovala se zpráva cerhenského vrchnostenského úřadu z 20.července 1828 o stavu ratenské školy,podle které byla škola po ohni v roce 1811 od obce obnovena,přičemž ji vrchnost poskytla 110 českých sáhů cihel /Mauerstein/,1 trám a 16 prken.Vrchnost převzala udržování školní budovy "na věčné časy".Ratenice tehdy tvořily samostatný školní obvod.

Zajímavá je zpráva z dobřichovské farní pamětní knihy:

"V předdomí ^{++/} školy v Ratenicích se nalézá náhrobní kámen z červeného mramoru,na kterém jsou vidět erby a který byl vzat po ohni v roce 1812 ze zpustošeného kostela.Avšak nápis je zcela odřený."

+/
V seznamech držitelů usedlostí a domů cerhenského panství, kteří platili reluici,je v letech 1795,1796 a 1797 uveden: "Ig.Kasal,cantor" jako držitel domu č.58,ze kterého v uvedených letech žádné daně neplatil.

++/
V zápisu je uvedeno slovo "Vorhaus",které je možno překládat jako předdomí,nebo též předsín.

Ignác Kasal učil na ratenské škole asi do roku 1807, protože k tomuto roku je připomínán na ratenské škole jako další učitel Josef URBAN ze Staré Paky, po něm jeho nástupce František HORÁK z Chomutic +/.

Roku 1815 nastoupil na školu František KOFRÁNEK z Terezíných Darů, který měl rovněž loo zlatých služby jako jeho předchůdce. Byl dobrým hudebníkem. Když zestaral, měl pomocníka J. VĚCHTA. ++/

František Kofránek zemřel 4. dubna 1837 ve stáří 42 let na plicní neduh /Lungensucht/ a 6. dubna 1837 byl pohřben. Na zdi hřbitova, proti dveřím kostela, čelícím hlavnímu oltáři, je zasazena jeho pamětní deska.

V roce 1811 bylo učitelstvo třízivě postiženo rakouským finančním krachem. Platky učitelů neodpovídaly zdražení, ku kterému došlo. Roku 1817 zemské gubernium shromáždilo podklady o špatně placených učitelích v jednotlivých krajích. Vycházelo se z předpokladu, že učitel potřebuje k normálnímu životu průměrně 250 zlatých a školní pomocník 120 zlatých ročně.

Ratenský učitel s platem loo zlatých byl hluboko pod tímto existenčním průměrem, nemohl užít sebe a svou rodinu a byl nucen hledat další zdroje obživy.

František Kofránek koupil dne 30. června 1827 dům č. 18 od Václava Kloudy spolu s polí Nad rybníkem o výměře 1435 1/2 sáhu, Nad loučkami o výměře 3968 1/2 sáhu a v Zadních Lánech /výměra neudána/ za 608 zlatých ve stříbře./šestset osm zlatých/. Při podpisu smlouvy složil hotově 369 zl. 32 kr., zbyvající částku se zavázal zaplatit ještě v téže roce. Dále hospodařil na 3489 3/4 sáhu polí Na přední obci /č. 305/ josef. katastru/, ze kterého platil obci t. zv. dědičný úrok 13 zl. 46 kr. = 5 zl. 28 3/4 krejcaru vídeňské měny.

Učitel Kofránek si mimo hospodaření přivydělával hudbou a vyřizováním různých písemností pro své spoluobčany. Na příklad Karel Klouda jej požádal při koupi domu č. 37 od Václava Zalabáka dne 25. 4. 1817 o svědecký podpis. Dne 29. června 1828 sepsal a jako svědek spolupodepsal kvitanci pro Jana Voláka z č. 31. na 80 zlatých ve stříbře. Byl otcem čtyř dětí: Marie, Jana, Karla Kubína a Františka, který je připomínán roku 1852 jako okresní komisař v Německém Brodě.

Učitelé žili ve stálé závislosti na církevních, vrchnostenských a obecních správních činitelích, kteří posuzovali práci a potřeby učitele většinou spíše z hledisek svých úzce omezených představ a zájmů.

Josefinský stát se snažil prostřednictvím svých úředníků plně zvládnout školství a kontroloval v tomto směru i církevní úředy a duchovenstvo. Na úseku triviálních škol byl nejnižší správní jednotkou vikariát, tedy orgán církevní, který však za vlády Josefa II. měl být součástí státní mašinerie a jejich germanizačních snah. Na příkled zápisu v knize kostelních účtů raterinského kostela jsou od r. 1775 psány německy. Pamětní kniha dobřichovského kostela je psána od r. 1837 německy, první český zápis je v r. 1849. */ údaje uvedené v obecní kronice a knize Poděbradsko z r. 1906 uvádějí chybná data jejich působení v Ratenicích,

++/ Podle dvor. nařízení z 16. 1. 1787 mohl mít učitel pomocníka při tělesné slabosti

Po smrti Josefa II. se zvedl odpor proti některým příliš centralizovaným a byrokratickým úpravám a opatřením, které zcela omezovalo zemskou, nebo místní autonomii.

Vláda Leopolda II. /1790-1792/ uvolňovala prostor pro další rozvoj školství. Byly více respektovány požadavky učitelských sborů, které nejlépe znaly problémy své školy a mohly ji lépe prezentovat a obhajovat, než dohližecí církevní orgány.

Zlomem ve vývoji školství byla reakční vláda za císaře Františka I /1792-1835/, která se obávala všeho nového a revolučního. Celý školský systém a struktura škol byly kodifikovány všeobecným školským zákonem z 11.8.1805. Řízení škol zůstalo sice v rukou státních úřadů, ale současný dohled nad školstvím měla katolická církev.

Státní aparát působil od shora dolů, t.j. od dvora až po místní orgány. Církevní dohližecí a kontrolní systém působil opačně, zdola směrem nahoru, t.j. od místních farářů, kteří vyučovali náboženství a dohliželi na místní školy, přes vikariáty až k biskupským konsistoriím. Státní a církevní aparát se tak v oblasti školství prolínal a doplňoval. Církev se měla starat především o výchovnou a vzdělávací práci školy a světské úřady měly zajistovat školství finančně a hmotně.

Po stránce ideové byl zákon z roku 1805 zřetelným krokem zpět od norem tereziánské a josefinské doby. Je to patrné ihned v úvodu zákona, kde se praví, že

"děti, které navštěvují obecné a triviální školy, náležejí ve městech i na vesnici k oněm třídám lidské společnosti, které si téměř všechno své živobytí opatřují námahou fyzických svých sil."

Autori zákona vycházeli z principu nerovnosti lidí ve společnosti a záměrně vytvářeli předpoklady pro omezení vzdělání nejnižších společenských tříd. V preambuli zákona se říká jasně:

"Jádro žactva nabývají ve školách toliko ty pojmy, které potřebuje, aby se při životní práci nemátlo, aby bylo spokojeno se svým osudem a aby celý jeho myšlenkový obzor přestával na zachování mravouky a na opatrnném a přičinlivém konání povinností v rodině a obci."

Náboženství, čtení, psaní a počty byly prakticky jediné předměty, jímž se mělo na obecných školách vyučovat a hlavním učebním cílem bylo vycvičit paměť dětí.

Na triviálních školách o jedné učebně /jednotřídka/ byl jmenován jeden učitel, který mohl mít při tělesné slabosti pomocníka. Školní rok začínal od 1. listopadu, od r. 1826 od 1. října a řídil se podle místních potřeb. V době Žní byly 14. denní prázdniny, v době senoseče nebo sklizení ovsa 3 neděle.

Žák setrval v 1. oddělení 2 léta, ve druhém oddělení 4 léta, z toho 2 roky mezi čtenáři a 2 roky mezi počtáři. V 1. oddělení se učil malý katechismus, slabikování, písání a počátky pamětného počítání.

Nejbližším představitelem učitele byl farář, druhou instancí školní dozorce, kterým byl vikář.

Plat učitele měl činit nejméně 150 zl., do kterého se započítal i výnos kostelnické služby, plat pomocníka 70 zl. /podle § 167 zákona/.

Katolická mládež chodila do kostela před vyučováním v doprovodu učitelů.

Polodenní vyučování měli žáci nižšího oddělení dopoledne po dvou, žáci vyššího oddělení odpoledne po třech hodinách denně. V létě tomu bylo naopak - vyšší oddělení dopoledne 3 hodiny a nižší odpoledne 2 hodiny. +/

- - - - -

Objektivní zákonitost se však musela prosadit. Výrobní síly, které vyrostly uvnitř feudální společnosti, se dostaly do nesmiřitelného rozporu s feudálními výrobními vztahy. Hospodářský, sociální a kulturní rozvoj, narušující zastaralý feudální systém, si vynucoval také pokroky v oblasti školství a to v jeho pojetí, výstavbě a řízení.

Zásadní změny a úpravy v řízení, správě a rozvoji školství nastaly až po revolučním roku 1848, který představuje v této oblasti mezník ve vývoji.

Podívejme se, jak se na toto období díval ratenský učitel Rudolf VONKA, který vystoupil na konferenci učitelského sboru ratenské školy v dubnu a květnu 1898 u příležitosti vzpomínky na 50 let české školy:

"...učitelé té doby museli se chytat všeho, aby se uživili - šumaření, pokoutního advokátství, hostinství a pod. Učitelům-pomocníkům vedlo se zle. Lid v nich viděl hladové chudáky, direktori zas dokonce i zbytečné darmojedy...."

"...buditelé naši upozorňovali lid na jazyk, lid poznav jazyk, hleděl si i národnosti. A mnoho tekových zapadlých buditelů vyšlo z řad učitelstva.

V roce 1848 pohnuly se všechny stavы. Mezi nimi i stav učitelský. Každý stav hlásil opravy jemu potřebné a zdravé. Stav učitelský nemohl než naříkat. Teprve od roku 1848 datuje se postupné zlepšování poměrů školních.

Ovšem že nebene se zlepšení toto cestou naprosté progrese, ale tu více, tu méně intenzivně hledí dosíci svého cíle: šíření vzdělanosti a zahánění i moření tmy bludu a nevzdělanosti.

Délá postup vývoje školství dojem chodu na ne dost urovnáné, přesně vytknuté cestě k jasnému určitému cíli. Podobá se střelce, která mnoho a ustavičně deklinuje kolem severního pólu."

+/ Školní docházka byla od 6. do 12 let, vysvědčení se nikomu před 12. rokem věku žáka nevydalо.

Učitel Rosický při vzpomínce na rok 1848 v ratenské školní kronice píše:

"Dne 7.11.1848 otevřena byla v Praze vzorná hlavní škola s vyučovací řečí českou. Při škole byl zároveň otevřen český ústav pro vzdělávání učitelů pro české obecné školství."

L I S T A 1848 - 1871

Po smrti učitele Františka Kofránka v roce 1837 učil na ratenské škole Václav BILINA ze Svojšic až do roku 1858. Ve školní kronice je z té doby zaznamenána smutná zpráva o požáru, který vypukl 28. září 1850. Podobná zpráva je zapsána i v dobřichovské pamětní knize /fary Dobřichov/.

Oheň vypukl v 1/2 11. dopoledne ve stodole domu č. lo. Václava Vodradovce. Při prudkém jihozápadním větru zachvátil oheň v několika minutách 25 čísel a 23 stodoly, které byly dřevěné a kryty slámou. Ze stavení zůstaly jen komíny a chlebové pece, které byly zděné. Shořel všechnen domácí nábytek, hospodářské nářadí, vozy, pluhy, postroje a uhynulo mnoho mladého žepřového dobytka a veškerá drůbež. Jen větší dobytek, který byl tou dobou na psatvě, byl zachráněn.

Požár zavinil 8. letý chlapec Václav Kořínek, syn Ludmily Kuřínské, který si hrál s třecími sirkami. Když se vznaly, pohodil je ke stodole, která měla prkennou dlažbu a ze které čouhalo obili ve slámě.

Větší počet domů byl sice pojištěn, ale škody byly daleko vyšší. Zachoval se seznam vyhořelých domů +/ :

Číslo domu Majitel

10	V. Vodradovec	9	J. Douša
42	V. Růžička	17	V. Davídek
53	Jos. Miškovský	47	J. Volák
8	J. Nejedlý	29	J. Kupec
7	V. Aron	27	Fr. Snajberk
30	Fr. Štella	25	J. Nádvorník
28	Jak. Kosina	23	J. Zubík
26	J. Borovička	21	J. Sixta
24	M. Zedník	19	J. Klouda
22	Fr. Zourek	15	M. Hůla
20	Tom. Aron		
18	V. Kropáček		
14	J. Vodradovec		

Učitel Václav Bilina učil na ratenské škole v době nástupu reakce a Bachova policejního režimu. Dne 18.5.1855 byl mezi katolickou církví a Rakouskem sjednán konkordát, který vyhlásil papež Pius IX. bulou z 3.11.1855. Konkordátem byl dozor nad školami dán do rukou církve, která byla ideovým inspirátorem feudální reakce a všeobecně brzdila rozvoj pokroku a vzdělanosti lidu. Nenáviděný konkordát byl zrušen r. 1867.

* * * V seznamu jsou pouze 23 domy, zatím co ratenská obecní kronika jich uvádí 25 a pamětní kniha fary Dobřichov 28.

V době působení učitele Václava Biliny bylo v roce 1854 započato se stavbou jednotřídní školy na místě staré nevyhovující budovy. Nová budova, ve které byl i byt pro učitele, byla dostavena roku 1855. Po čas stavby se vyučovalo v domě č. 13.

Popis této školy zachoval ratenský rolník František Miškovský z čísla 53, který byl žákem této školy:

"Na jihovýchodní straně /vsi/ se nacházel malý šindelem krytý kostel sv. Jakuba s malou nízkou zdí obehnaným hřbitovem, vedle něhož k straně severní stála jednotřídní škola, která sestávala z jedné malé učební světnice, v které se nacházela velká kachlová kamna, z venčí vytápěná. Uvnitř světnice školy, do níž vedly 3 malá okna, byl nízký, tmavý strop, podlaha cihlová, vlhká a studená, stěny v čase zimní mokré a plesnivé.

V této školní světnici nacházelo se po každé straně 5 lavic, do kterých vtěsnání byl po 5. žácích, mezi lavicemi byl asi loket široký průchod, jímž nemohli dva současně projít. Mimo uvedené lavice sestával inventář školní z malého stolku, židle, školní tabule a malého nástěnného zárvavého dřevěného kříže.

Z malé síně vedly dveře do komory, která kamny opatřena poskytovala byt pro učitele, za bytem učitele byl dřevník a za ním ulička sousedící se zdí hřbitovní, která zastávala místo záchodu, malý nízký dvorek vrátky uzavřený, doplňoval celou parcelu školní. Budova školní byla z nepálených cihel stavěná, došky krytá a nesla číslo 67.

Před školou a mezi domkem č. 70 /který je nyní rozebrán a stavební plocha puštěna do hřbitova/, byla menší prostory, která měla před kostelem park nahraditi, sloužila však za rejdiště dětí. Před okny č. 70 byla louž dosti hluboká, která v čase letního sloužila pro plavení dobytka, proti této louži stál domek č. 60 /na jeho místě stojí nyní nová fara/, který byl poslední po levé straně cesty k Cerhenicům vedoucí."

Ve svých vzpomínkách popisuje František Miškovský i život ratenského učitele v té době:

".."Dále vybíral rychtář sobotáles a co za celý týden vybral, to učitelovi odvedl, takže když nic nevybral, nic nemohl odvésti a učitel chtěje být s rodinou živ, nucen byl milosrdenství se dovolávat, zkrátka žebrati.

O třech králech chodil učitel s třemi nebo čtyřmi žáky po staveních, kde zpíval koledy a psal křídou na dveře 3 krále, začež mu bývalo dáváno koledy, většinou na potravinách, které zmínění žáci p. učitelovi odnášeli. Také k Řehoři chodili /12. března/ žáci po domech po Řehoři a obdržené dárky do školy odnášeli.

V r. 1850 až do upravení platu školními zákony r. 1869 měl učitel ročního platu 300 zl. šajnu /až do r. 1858/, Od roku 1858 300 zl. vídenské měny a 7 sáhů borového štěpinového dříví, které dostával od vrchnosti na vytápění třídy, které obec byla povinna mu přivézt.

Stávalo se také, že učitel, aby svou četnou rodinu uživil, chodil s hudebníky po muzikách a veselkách hrát, aneb nějaké řemeslo provozoval."

- - - - -

Učitel Václav Bilina zemřel v květnu 1858. Poslední rok jej zastupoval učitelský pomocník a školní provizor A. August, který učil až do července 1859. +/

Vdově Bilinové s dětmi Marií, Františkou, Josefou /nar. 1854/, Karolinou /1857/ a Viléminou /1859, tedy již po smrti otce/, vyplácela obec roční rentu ve výši 75 zlatých. ++/

Ze školního bytu se vdova Bilinová vystěhovala do čísla 4, kde bydlela v letech 1859-1863. V letech 1863-1864 bydlela v čísle 60 /dům stál na místě dnešní Školky č. 120/. V letech 1865-1869 bydleli v domě č. 17 a v r. 1870 v č. 76. Její děti navštěvovaly ratenskou obecnou školu. Vdova Bylinová se skrovnou penzí a pěti dětmi žila ve svízelých sociálních poměrech.

- - - - -

+/ V obecní a školní kronice je chybně uvedeno, že učil do května 1859.

++/ Záznam v obecní kronice o rozpočtu obce na rok 1879.

Od roku 1855 byl začátek školního roku v Čechách dne 1.října +/

Od roku 1859 do roku 1871 působil na škole svědomitý učitel a dobrý muzikant Antonín HOFMAN ze Zderadic /okres Benešov u Prahy/. 5)

Dne 9.8.1861 požádal učitel Hofman představenstvo obce v čele se starostou Janem Sixtou o postavení studny. Představenstvo mu dalo 24.srpna kladnou odpověď s tím, aby se posečkalo až po ukončení polních prací.

Studna byla postavena v době od 30.10. do 5.11.1861. Kopal ji Matěj NEDOMA z Libice, Jan KLOUDA přivezl na troubu k čerpadlu z Poděbrad od dřevaře Bláhy borovici, která stála 9 zl., 25 kr.i s dopravou.Tesáři Jan VOLAVKA a BOROVICKA dostali od práce 12 zlatých.Celkem stála studně asi 97 zl. +/

Dne 14.září 1865 byla za starosti obce Václava NÁDVORNÍKA školní světnice přepažena.Dne 15.9.1867 byla za téhož starosti zhotovena nová vrátka ke školnímu dvorečku.

Dne 8. - 10.února 1870 postavil ve školní světnici /třídě/ Jan MIROVSKÝ, zedník z Poděbrad, kemna přimodralé barvy. Zasloužil se o to starosta obce Josef BALÁČEK /č.9/, Jan CHRASTNÝ a František REJHOLEC.Za kemna bylo v Poděbradech zapláceno 12 zl.40 kr., zedníkovi zaplacený 4 zl a poskytnuta výživa, pomahačce Anně KLOUDOVÉ zapláceno 1 zl.20 kr. Ve školní kronice je zapsáno, že "ty dny při té stavbě náramné mrazy byly, takže mu práce za rukama mrzla." 6)

Dne 14.3.1870 byl na škole prvně c.k.školní inspektor Č.Bíba z Prahy na zkoušce.Sám si děti zkoušel "ze všech zástoju" /Poznámka: Bíba byl v r.1848 ustanoven podučitelem na první české hlavní škole v Praze./

Dne 7.4.1870 byla v Praze zakoupena do školy na plátně podlepená mapa Čech od Erbena za 8 zl.Rovněž bylo zakoupeno 20 přírodopisných obrazů, I.a II.sešít od Amerlinga za 2 zl.lo kr.

Od 14.do 20.prosince 1870 nemohl učitel Antonín Hofman vyučovat, protože mu nebylo dodáno palivo.V kronice je o tom tento zápis:

"Toho času uhodily takové necesty, že se žádný nikam vydati nemohl.Ale učitel přece se obětoval a šel do Cerhenic k p.správci skrze dříví.Tam ale nic koupiti nemohl, tudiž šel zase k Václavu NĚMCOVI č.73 a ten dal koně a učitel jel spolu a koupili za lo zl.92 kr. uhlí, 1 zl.24 kr.dal od dovozu, 12 zlatých dostal.
Přišel domů celý ukoupaný a promoklý."

+/-V r.1891 požadována "oprava po celý rok již rozlámané pumpy, z níž má být čerpána voda pro potřebu školy."

- V r.1892 byla studna čištěna,protože "voda velmi bahinem zapádá ".Roku 1903 byla pořízena nová pumpa.

+/ nař.kons.11.4.1855 č.2278,místodržitel.výnos z 26.3.1855 č.1287c

Ve školní kronice se zachoval záznam o zrušení t.zv. sobotálesu a výši platu učitele Hofmana:

"Dne 1.srpna 1865 za starosty Václava Nádvorníka byl sobotáles +/, čili školní plat zrušen a učiteli z obecní pokladny uděláno, až do jeho smrti 246 zl.53 kr.platiti, což z kasy kostelní 53 zl.47 kr.s příspěvkem 300 zlatých činí."

Roku 1869 bylo učitelovi Hofmanovi přidáno z obecní pokladny od výboru obce "na zlepšení" dalších 10 zlatých.

Dne 4.a 5.dubna 1870 byly vysazeny u silnice ode vsi až k mostu jabloně a hrušně, zakoupené v zahradě v Radimi. Jeden stromek stál 55 krejcarů, celkem bylo zapláceno přes 70 zlatých. Bylo tedy vysazeno asi 130 stromků.

Dne 20.prosince 1869 ve 4 hodiny ráno vypukl oheň u Jana VOLÁKA v čísle 47 ve stájích. Protože byly kryty taškami a byl mírný vítr, oheň se dál nešířil, vyhořely jen stáje.

Tentýž den, bezpochyby "skrze tento oheň leknutím", jak kronika zaznamenává, ranila Jena SIXTU, starostu obce, šlak čili mrtvice, takže ve dvou hodinách skonal. Zemřel v 8 hodin ráno. Byl pochřben dne 23.prosince 1869 na evangelickém hřbitově ve Velimi..

+/ sobotáles = plat, který vybíral učitel od rodičů žáků zpravidla v sobotu, odtud jeho název.

-Ministerské nařízení č.12749 z 8.4.1854 určovalo, aby obce samy vybíraly sobotáles a vyplácely ho čtvrtletně učitelům na stvrzenku, obec naň měla přispívat, nahradu za chudé děti měla hradit obec.

-Zemský výbor se usnesl 9.12.1862: Pokud zákonem platy se všeobecně neupraví, bude obec vypláceti učitelům školné dopředu. Dne 4.3.1863 byl návrh sněmem přijat přes velký odpor velkostatkářských kruhů /Šlechty/.
Příspěvky na školy se rozvrhly do daní.

-Školy byly rozvrženy do tříd podle počtu obyvatelstva.
Obecné školy: 1.třída 300-500 zl., 2 třída 350 - 600 zl.,
3.třída 400-650 zl., 4.třída 450-700 zl.

Ratenský učitel Hofman tudíž dostával plat podle nejnižší 1.třídy, která stanovila plat 300-500 zl.ročně.

-Roku 1870 přijat nový zákon, podle kterého byly platy rozvrženy ve 4 platební třídy podle lidnatosti.
V 1.třídě 600 zl., 2 třída 500 zl., 3 tř. 400 zl., 4 tř. 300 zl.
Správci škol měli funkční příplatky po 300, 200, 100 a 50 zl.
ročně a naturální byt o 2 pokojích s příslušenstvím.
Podučitelé dostali 70% učitelského platu, učitelky 80%
platu učitele.

Zivot ve škole v době působení učitele Hoffmanna

Roku 1859 dal zhotovit starosta obce Jan Nádvorník z č. 25 katalog od knihaře Františka Vrátka v Kolíně. Katalog sloužil učiteli Hoffmannovi pro vedení evidence žáků, jejich denní docházky i k poznámkách o událostech kolem školy.

Na první stránce tohoto katalogu je řízený zápis provedený písmem, které si učitel Hoffman pro tento záznam sestavil. Řízený zápis se podařilo rozluštít učiteli Ferdinandu Benešovi dne 13. září 1891 tím způsobem, že uhodl klíč pomocí jména "Václav Nádvorník č. 5", které se v úvodu textu vyskytuje.

Cocarová kopis zápisu je připojeno k této knize spolu s rozluštěním uvedeného zápisu.

Ratenská jednotřídní škola byla počtem žáků přeplněna. Průměrně chodilo do školy v letech 1859-1872 celkem 88 žáků, rozdělených do dvou oddělení. Povinná školní docházka byla od 6. do 12 let, od roku 1870 do 14. let.

V roce 1859/60 jsou v seznamu žáci ve věku:

1.oddělení		2.oddělení		Celkem	
věk žáka	počet	věk žáka	počet	věk žáka	počet
4	1			4	1
5	8			5	8
6	9			6	9
7	16			7	16
8	6			8	6
9	2	9	9	9	11
		10	7	10	7
		11	13	11	13
		12	8	12	8
<hr/> Celkem		<hr/> 37		<hr/> 79	

Ve školním roce 1869/70 je tento počet žáků v odděleních :

5	3			5	3
6	16			6	16
7	11	7	1	7	12
8	5	8	4	8	9
9	8	9	5	9	13
10	5	10	10	10	13
		11	14	11	14
		12	6	12	6
<hr/> Celkem		<hr/> 46		<hr/> 40	

Z přehledu je patrné, že učitel Hoffmann do školy přijímal žáky ve věku 5 let a v jednom případě dokonce žáka, který byl v době nástupu do školy stér 4 roky 6 měsíců. Ve věku 5 let přijal do školy učitel Hoffmann svou dceru Josefu a Marii. /byl otcem 6 dětí/. - Marie nar. 1851, Johana nar. 1852, Josefa nar. 1854, Anna nar. 1856, Václav nar. 1858 a Amálie nar. 1860/.

Dcera Johanna navštěvovala v r. 1865 šicí školu v Kolíně a syn Václav od r. 1870 studoval v Praze na konzervatoři.

Školní rok začínal zpravidla kolem 15. září a končil kolem 15. července. Zahajoval se účastí dětí v kostele v Dobříčově.

Docházku do školy učitel Hoffmann bedlivě sledoval, ale byl takřka bezmocný vůči velké absenci. Ve školním roce 1870/71 zameškali žáci 1. oddělení celkem 3669 dnů z 8598 učebních dnů, t.j. 42,7%. Žáci 2. oddělení zameškali tentýž školní rok celkem 5370 dnů z 9018 učebních dnů, t.j. 59,5%.

Celkově bylo v uvedeném roce zameškáno v obou třídách 9039 dnů z celkového počtu 17616 dnů, t.j. 51,3%.

Absence byla z velké části ovlivněna církevními svátky, slavnostmi a úkony. Na příklad od 6. do 11. května 1861 byly tyto církevní povinnosti: "Dne 6. května kanonická zkouška, pak byly příjové dny, o kterých šli žáci na procesí, poté nanebevstoupení páně" /citován y poznámky učitele Hoffmanna/. Z tohoto důvodu se celý týden neučilo.

- Ve dnech 2.-5. března 1862 masopustní prázdniny,
- Od 12. do 17. 5. 1862 byla kanonická zkouška, potom "se svolením pana děkana celý týden prázdnina".

Celkem odpadlo v roce 1861/62 pro církevní úkony 10 učebních dnů (nejšou v tom zahrnutý vánoční, velikonoční, masopustní a svato-dušní svátky).

Docházka do školy byla v některých letech a v měsících ovlivňována nepříznivým počasím a jinými důvody. Na příklad 8.1.1865 pro "silné padání a vátí sněhu bylo jen několik dítěk ve škole". Pro "náramné padání a vátí sněhu nebyla docházka do školy zaznamenávána" ve dnech 27. a 28. února 1865.

Od 1. července 1865 byl učitel nemocen a "škola nebyla držána". Dne 12. července 1865 zaznamenává učitel Hoffmann: "Tento den skončila škola a započaly žně".

Dne 25.-27. dubna 1864 byla opravována školní budova, neučilo se. Dne 20. května 1868 se ve škole bílilo, neučilo se.

Od 14. do 20. prosince 1870 nebylo čím topit, jak již jsme zaznamenali na předchozích stránkách. Učitel Hoffmann se snažil vypůjčit si od místních občanů dřevo, avšak nikdo nechtěl o půjčce ani slyšet. Až teprve místní obchodník židovského původu Kraus z č. 63 zapůjčil škole devět štěpin, takže aspoň krátký čas učitel vyučoval. Když se dřevo spálilo, učitel v dešti a sněhu chodil po Cerhenicích a Pečkách, až se mu podařilo sehnat uhlí, které přivezl z Peček místní občan Němc. Učitel Hoffmann na věčnou "památku" do knihy zaznamenává: "Téhož času byl starostou obce (nesoucí jméno) Josef Baláček" (č. 9). (doslovny citát včetně závorky).

Jak se starali obecní představení o potřeby školy, dokazuje tento další zápis učitele Hoffmanna (uvedeno doslova):

"Tento týden zase nebylo vyučován, nebylo čím topit a když to učitel c.k. hejtmanství oznamil, dostal od pana starosty (ctižádostivého) Jos. Baláčka všech pěkných nadávek a snad by byl učitele správ, kdyby zdvořile nebyl jednal!"

Dne 27.10.1871 do školy "děti již nepřišly - příčina toho - posvícení."

- - - - -

Ve školním roce 1861/62 chodili do školy tři t.zv. "náhradníci", t.j. žáci, kteří zameškali velký počet dnů a byli povinni jeř nahradit opakováním školy:

36

Kateřina Harapcová, dcera rolníka z č. 9, zameškala 203 dnů,
Kateřina Čvančarová, dcera podruha z č. 2, zameškala 349 dnů,
Kateřina Zedníková, dcera domkáře z č. 45 "" 262 dny.

Tito tři "náhradníci" odmítali školu opakovat, chodili jen v neděli na opakovací hodiny. Okresní školdozorce učil učiteli Hoffmannovi, aby pro neposílání dětí do školy žaloval rodiče. Jaký byl výsledek žaloby, snažebno zdali vůbec k žalobě došlo, nevíme. Avšak svědčí to o svízelých sociálních podmínkách v rodinách, pro které dývali rodiče přednost zaměstnávání dětí zemědělskými pracemi před školní docházkou.

Všechny tři žákyně byly zapsány do nedělní školy. Kateřina Čvančarová odešla ve svých 14. letech sloužit a do nedělní školy vůbec nenastoupila. Do služby odešla v průběhu školního roku i 14. letá Kateřina Harapcová /od ledna 1862/. Kateřina Zedníková do nedělní školy nastoupila až v lednu 1862 a od září 1862 slá rovněž sloužit.

Prospěch žáků ve školním roce 1870/1871

V tomto školním roce se používala na ratenské obecné škole tato stupnice známek:

chování:	Docházka do školy:	Učil se:	Prospěch:
1 výborné	velmi pilná	velmi pilně	velmi dobře
2 chvalitebné	pilná	pilně	dobře
3 dobré	méně pilná	méně pilně	dostatečně
4 nedobré	nedbalá	nedbale	nedostatečně

Prospěch žáků nižšího oddělení (celkem 41 žák)

	1	2	3	4	neklassifikováno
1. Hláskování a čtení malých	-	4	7	6	24 +
2 Ctení větších	10	7	9	2	15
3 Psaní	8	11	13	8	1
4 Počty	8	9	16	7	1
5 Výřečnost	7	5	15	14	-
6 Schopnost	6	5	16	14	-
7 Pilnost	1	2	10	28	-
8 Mrevy	-	15	26	-	-
9 Náboženství	-	12	18	6	5

+Klasifikováni nebyli starší žáci, předmět se týkal jen nových žáků, nebo žáků se špatným prospěchem

Průměrná známka všech žáků nižšího oddělení (bez náboženství) byla 2,77.

Záci vyššího oddělení: (celkem 31 žák)

	1	2	3	4	Neklasifikovaní
1 Čtení	3	9	17	1	1
2 Psaní	3	9	15	4	-
3 Počty	4	12	10	5	-
4 Pravidelné mluvení	6	5	9	11	-
5 Pravopis	4	6	2	19	-
6 Zeměpis	4	4	6	17	-
7 Dějepis	4	4	7	16	-
8 Schopnost	4	4	8	15	-
9 Pílnost	7	1	8	15	-
10 Mravy	8	12	10	1	-
11 Náboženství	9	6	12	1	3

Průměrná známka všech žáků vyššího oddělení (bez náboženství) byla 2,82.

Průměrná známka všech žáků obou oddělení byla 2,80

Samé jedničky ve vyšším oddělení měli:

Karel Volák, syn rolníka z č.31, nar.1859, Josef Váňa, syn kováře z čísla 43, nar.1858, Václav Kosina, syn rolníka z č.28. Dále to byl syn rolníka Jan Čvančara z čísla 1, který měl jen dvě dvojky ze čtení a psaní.

V prvním oddělení měli nejlepší známky Anna Krymláková, dcera podruha, která bydlela v obecní pastoušce č.12, Alžběta Seifertová, dcera podruhyně z č.2, narozená r.1860, Markytánová Marie, dcera rolníka z čísla 11, narozená 1863, Marie Kupcová, dcera rolníka z č.29, nar.1861.

Prospěch jednotlivých žáků byl vedle nadání žáka závislý hlavně na docházce do školy, která byla opět závislá na materiálních podmínkách rodin žáků a uvědomělosti rodičů.

Sociální složení žáků v letech 1859 - 1871

Podle záznamů uvedených v katalogu pocházeli žáci z rodin:

rolníků 43%
doučkářů 20 %
námezdňí pracujících v zemědělství
(podruži, obecní pastýř a pod.) 15%.

žemeslníků (kovář, tesař, kolář,
zedníci a další (přitom nelze určit,
kteří byli živnostníci - v některých
případech) 12%

z rodin hospodářského, obchodníka, učitele
a nádeníků 10%

Ostatní 2%

Rozbor sociálního složení dokládá zemědělský charakter obce s převahou rodin rolníků a domkářů. Přitom nutno uvážit, že mezi jednotlivými rolnickými rodinami byly značné majetkové rozdíly, stejně tak jako mezi domkáři.

Ostatní kategorie obyvatelstva, řemeslníci a obchodníci, byly závislé především na prosperitě zemědělských závodů, pro které v převážné míře vykonávali služby, nebo prodávali svou pracovní sílu.

V Ratenicích v těchto letech zaznamenáváme tyto řemeslníky, obchodníky a živnostníky a další povolání:

Povolání, obec	Jméno a rok kdy je připomínán
Hostinský	Hladík, č. 52, 1848, 1857 Kulač, č. 6 1848, 1857
Slouha, pastýř	Rulec č. 12 1848, 1859, 1861-červenec 1863 Formánek č. 12, září 1863, 1864, červenec 1865 Hotovec č. 12, 1867
	V roce 1865 byly občiny rozorány a obecní slouha (pastýř) byl propuštěn /zápis v kronice obce)
Lesník, bažantník	Zimek, č. 27, 1859/60 (dům patřil rolníku Snajberkovi)
Hlídač luk	Holub, č. 27, 1865, 1866 1868 1869/70
Šafář	Stožický, 22, 1870, 1866
Obchodník obilím	Hůla č. 15, 1859
Hlídač u dráhy	Čermák č. 228 drážního domku Michlička, č. 223 drážního domku
Tesaři	Vedral, r. 1859 v č. 9, č. 54 (1860), č. 61 (1865) Borevička 26 (1859) Miller 10 (1859) Nykodým 65 (1864) Borevička 28 (1860) Volavka 75 (1867) - též uváděn jako domkář Bašta 70 (1868), 35 (1871)
Švec, obuvník	Honejsek 57 (1859), Jaroměřský 60 (1859), též uváděn jako domkář Hereš 70 (1863) Hereš 74 (1865)
Krejčí	Šulák 59 (1859) Chrastný 48 (1863)
Tkadlec	Svatuška 3 (1860)
Bednář	Třešňák 46 (1862, 1868)
Kolář	Bureš 2 (1867)
Zedník	Cibulka 37 (1863, 1867) Aldorf 14 (1863, 1870)
Kovář	Váňa 43 (1858-63) učený Jan Holda r. 1863
Truhlář	Čvenčara 68 /1866/, 80 /1868/ 81 /1870/ Malý 36 /1870/
Klempíř	Kafka 80 /1867/ 81 /1868/
Obchodník	Kraus č. 63, židovského náboženství

Děti, které se narodily svobodným matkám, byly nezývány jako děti "padlých" žen. Toto hanlivé označení sociálního postavení svobodné ženy-matky slovem "padlá" je zapsáno ve školním katalogu ratenské školy a učitelé je měli při zapisování docházky stále na očích. Provázelo je celý život, protože byli označeni i na křestních listech jako děti z lože nemanželského. Msta církve a feudální společnosti je provázela po celý život.

Kam odcházeli žáci ratenské školy

Ze skrovných poznámek v katalogu vedeného učitelem Hoffmannem a jiných poznatků máme přehled o tom, kam odešli žáci ratenské školy po jejím vyhození.

Mnoho žáků po vyhození školy již ve věku 12 let odchází sloužit nebo do učení.

Příklady:

Roku 1859 Kateřina Kuchařová, nar. 1847 z čísla 66 šla sloužit,
" Václav Blecha, sirotek, nar. 1847 z č. 10 do Prahy na učení
Roku 1861 František Kosina, syn rolnika z č. 28 ve věku 14 let
odchází do Vídne. Do Vídne odchází tohoto roku i Tomáš
Markytán, syn domkáře z č. 11 ve věku 14 let, dále
Josef Vedral, syn podruha z č. 50 a Jan Šmejkal, syn
rolníka z č. 34 ve věku 13 let, který byl pak odveden
k c.k. pluku.

Roku 1861 Marie Růžičková, dcera rolníka z č. 42 šla sloužit ve
věku 13 let

Roku 1863 Jan Kosina, syn rolníka z č. 28 šel ve věku 14 let na
učení do Poboře,

Roku 1865 Jan Jaroměřský, syn ševce z č. 60 byl odveden 14. lety
k c.k. pluku hudby,

Karel Klouda, syn rolníka z č. 19 ve věku 12 let se učil
ve Slaném ševcem,

Marie Mašínová, dcera vdovy z č. 62 odešla s matkou
do Prahy,

Roku 1870 Marie Aronová, dcera sedláka z č. 7 (12 let) studuje
v Praze na dívčí škole a

Marie Kloudová, sirotka z č. 2 ve věku 12 let šla sloužit.

Cesta žákyně školy Anny Čvančarové

Rolníku Janu Čvančarovi z čísla 2 se narodil syn, kterého pokřtili stejným jménem Jan. Jan se vyučil truhlářem a stal se v Raticích truhlářským mistrem. Byl ženatý s Marií Machovou, dcerou rolníka z Chocenic č. 4.

Manželům Janu a Marii Čvančarovým se narodila v domě č. 2 dcera Anna, která roku 1866 začala chodit do ratenské školy. To již bydlela se svými rodiči v domě číslo 68. V roce 1868-1870 bydleli Čvančarovi v domě č. 80 a v letech 1871-1872 v domě číslo 81. Do ratenské školy s ní chodili její bratři Tomáš, nar. 1862 a František, nar. 1865.

Anna Čvančarová se provdala za Aloise Buriana, se kterým se odstěhovala do Ústí nad Labem-Krásného Března. Roku 1888 se jim narodila v Krásném Březně v domě č. 114 dcera Anna Burianová, která se provdala za zřízence státní dráhy Pelce. V Krásném Březně se jim narodil syn František, který je v současné době ředitelem krajské pobočky Českého cenového úřadu v Ústí nad Labem.

Křestní list.

Dle knihy narozených a pokřtěných osady

..... 10170

Republika československá

Království České.

spána katechická věci

Okresní soud

věci

Místo narození, čís. domu Vsetín - Krásné Předměstí

Křestní knihy: zvazek

I

list 162

Nr. Exh. 459

Ex offo — Křestní list

vydání k případu fírování Křtu svatého dítěte narodil Pro Slovensko křesťan počeš

v ze dne 19 čís.

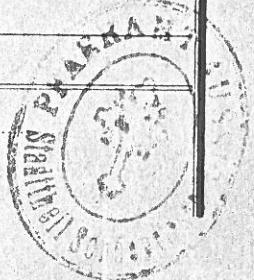
Den, měsíc a rok	narození	13 srpna 1888, Vsetín - Krásné Předměstí
	křtu	4. srpna 1888
Jméno dítěte		Anna Brunová
Náboženství		katolické
Porod		matčatý
Otec		Alfr. Brunov farář římské katolické církve v Vsetíně - Krásném Předměstí č. 114 ods. Vsetín
Matka		Anna nev. Braničarová dcera Luháčová - Ralovic
Kněz		František Kopeček, kanovník
Kmotr a svědek		Barbara Brunová, Vsetín - Krásné Předměstí

Dáno z duchovního úřadu v Vsetín - Krásném Předměstí

dne 8 května 1928

František Jaroš

Nákladem vlastním. — Tiskárna „Austria“ v Litoměřicích. — 256.

Jaroš

Velkou podle výměry ne dne 17 května 1888
č. 4292 Poděbrady den 31 května 1887
Dr. Anthonius

Stav v řádku na začátku školního roku

Rok	Celkem	1.třída			2.třída		
		E	chl.	děvčat	E	chlapců	děvčat
1859/60	79	42	13	29	37	18	19
1860/61	82	46	18	28	36	14	22
1861/62	82	41	17	24	41	16	25
1862/63	76	49	13	26	27	8	19
1863/64	88	51	25	26	37	18	19
1864/65	94	51	24	27	43	20	23
1865/66	89	52	27	25	37	18	19
1866/67	95	50	24	26	45	22	23
1867/68	89	48	20	28	41	21	20
1868/69	95	51	24	27	44	23	21
1869/70	86	46	18	28	40	21	19
1870/71	90	43	20	23	47	23	24
1871/72	99	55	29	26	44	17	27

Návštěva školy

Rok	stálá	prostřední	špatná
1862	38	23	18
1863	49	17	15
1864	42	34	16
1865	43	23	12
1866	39	25	14
1867	36	33	17
1868	38	33	23
1869	33	24	21

Sociální složení žáků v letech 1869/1871 - navštěvující ratenskou školu i jiné školy

Přehled dětí schopných k návštěvě ratenské školy

Věk:	6	7	8	9	10	11	12	13	14	Celkem
Rok	chl.	a.	chl.	d.	chl.	a.	chl.	d.	chl.	d.

Z toho
Evange-
lici: židé

-24-										
1862	6	4	4	2	5	7	5	3	7	42
1863	4	5	9	7	5	5	4	7	6	35
1864	6	8	5	8	5	5	5	4	7	40
1865	4	1	6	8	5	8	5	5	4	38
1866	3	3	4	1	6	7	5	8	5	35
1867	5	5	5	5	4	5	10	6	7	37
1868	10	10	2	4	5	5	4	5	5	71
1869	5	2	4	3	4	7	4	6	5	37
1870	3	-	3	4	5	2	4	9	4	37
1871	5	2	4	3	7	8	5	4	4	44

Od r.1870 byla školní docházka do 14.let

Opakující,neboli nedělní škola

Z doby působení učitele Antonína Hoffmanna se zachovaly záznamy o opakovací,čili nedělní škole,neboli opakujících hodinách,které se konaly každou neděli od 15.září do 15.července.

Do opakovacích hodin chodili žáci ve věku 12-15 let,kteří zdokonalovali své znalosti,kteří se připravovali na studium na vyšších školách.Do nedělních škol chodili učedníci,dítky které pracovaly u rodičů v zemědělství.Dále značný počet dívek,se kterými se počítalo,že se provdají a které pracovaly nadále v zemědělství svých rodičů.Byly zde i dívky z chudých rodin,se kterými se počítalo,až fyzicky zesílí,že půjdou do služby.

Opakovací hodiny se nekonaly v době vánočních,velikonočních a svátodušních svátků,anebo když na neděli připadal významný církevní svátek.Značné časové ztráty způsobovaly různé církevní úkony,připadající na neděli.V roce 1859 odpadlo ze 44 nedělí /učebních nedělních dnů/ pro náboženské úkony 9 dnů a svátky 3 dny,v roce 1860/61 ze 45 učebních nedělí pro náboženské úkony rovněž 9 dnů a 3 svátky,t.j.27% času.

Zajímavé jsou záznamy učitele Hoffmanna o těchto a dalších důvodech :

-27.10.1861 uvádí:"pro školní posvícení nebyla hodina ohlášena."

-25.5.1861 " :"čeledínská lúza stavěla máje; žádný do školy nepřišel"

Své zklamání nad zameškáním školy si učitel školy odreagoval na čeledínech.Ukazuje to i jeho poplatnost nazírání na zemědělské dělníky z pozic některých příslušníků vesnické buržoasie.

- 3.3.1861 : "byl náramný déšť,žádný nepřišel,protože přišli umokli z kostela."
- 1.6.1861: "nebyla hodina ohlášena,světili kříž v Cerhenicích."
- 15.6.1861: "byla pouť v Dobřichově,osadní slavnost."
- 18.6.1861: "svatodušní svátky"
- 22.6.1861: "nebyla hodina ohlášena".
- 29.6.1861: "nebyla hodina ohlášena kvůli procesí do Staré Boleslavi."
- 6.7.1861: "byl zde katechismus,pak vybíráni zpovědních cedulí."
- 13.7.1861: "Nastaly prázdniny,skončily se školy."

V červnu a červenci 1861 se opakovací hodiny prakticky vůbec nekonaly.Podobně v roce 1862 se opakovací hodiny nekonaly v měsících září a říjnu,protože "tyto dva měsíce pan děkan pro okolní posvícení opakovací hodiny neohlásil."

Další důvody:

Dne 5.6.1864: "žáci byli na procesí do Staré Boleslavi,žádný nepřišel."

Dne 28.5.1865" žádný nepřišel;učitel žaloval,nic neprospělo."

Katolická hierarchie neměla zájem na tom, aby na venkově vyrůstala vzdělaná mládež. Hájila zájmy feudálů a šlechty, kteří prakticky církev ovládali a využívali ji pro své třídní zájmy. Stačilo jim, aby se mládež ve škole naučila nezbytné minimum znalostí v tom rozsahu, které jsou zapotřebí při vynakládání jejich pracovní síly.

Učitel měl značné starosti s docházkou a chováním některých starých žáků nedělní školy. Tak například v r. 1859/60 15.letý truhlářský učenec Jan Jeřábek z č. 70 "svévolně vynechává, skotačí a uličníkuje."

- Ševcovský učenec Tomáš ~~syn~~ Sajal z č. 24 utekl od mistra a pobíhal fechtem s cikány.

Na učně Sajala a Jeřábka jsou stížnosti po celý rok. Například dne 10. února 1861 se oba dva prali s nožem při muzice.

- Třináctiletá Anna Němcová z č. 70 "protivila se školním zákonům a byla ze školy vyloučena."
- Marie Čvančarová z č. 1 nechtěla školu dochodit.
- Jan Hladík, syn hostinského z č. 32 nechodil do školy, protože "toužil raději v neděli po kartách."
- 15.letá Anna Kuchařová z č. 66 nechodila do školy, protože ji matka neposílala.
- Stejně tak Annu Nádvorníkovou z č. 25 neposílali rodiče do školy. U jejího jména učitel Hoffmann poznamenal: "Sie war immer besoffen" t.j. česky: byla stále opilá.
- Marie Zelabáková z č. 57 nechodila do školy pro nedbalost matky.

Vidíme zde děti z dobře situovaných zemědělských rodin i děti z dělnických rodin, syna hostinského i vesnického truhláře.

Průměrná docházka do nedělní školy činila 70%.

- - - - -

V průběhu školního roku někteří rodiče z nedělní školy děti odhlásili. Byly to zpravidla sociální důvody.

V roce 1859 nenastoupila školu 14.letý sirotek Anna Blechová, protože odešla sloužit do Lhoty. Anna Růžičková z č. 42 ve věku 15.let odešla sloužit do Sadské. V roce 1861 nenastoupila do nedělní školy dcera vdovy po učiteli Bilinovi Josefa, protože odešla sloužit. Do služby chodily chlapci i dívky nejen z chudých rodin, rodijní podruhů, ale i z početných rolnických rodin.

František Miškovský, syn rolníka z čísla 53 chodil do nedělní školy až do dovršení 16.let. Učitel Hoffmann u jeho jména poznamenává: "jest vtipný."

- - - - -

Podle seznamu žáků, kterým byla vydána v letech 1860 - 1871 vysvědčení, zjišťujeme tyto důvody odchodu ze školy, nebo důvodů pro které byla vysvědčení vyžádána:

Důvod:	Počet	Sociální složení rodičů					
		žáků	domkáři	rolníci	domácí	živnost.	hostinský
			dělnici	tkadlec	svob.	matka	
<hr/>							
do učení:							
krejčí	3	2			1		
zedník	6	1	4		1		
ševec	7	1	4	2	-		
truhlář	2		1			1	
tesař	2				2		
kovář	2	1			1		
kupectví	1		1				
Celkem.....	23	5	10	5	2		1
Ostatní:							
rolník	2		2				
do služby	1			1			
na práci do							
Prahy	1					1	
ke studiu	5		4				1
C e l k e m	32	5	16	6	2	1	1

Z přehledu vyplývá, že do učení na řemeslo odcházel značný počet chlapců z rolnických rodin. Největší počet žáků se šel učit zedníkem a ševcem. Na tyto profese ocházel značný počet chlapců z rolnických rodin. Na příklad z rolnické rodiny Kloudových z čísla 19 se učil syn Karel Ševcem ve Slaném a syn Tomáš Krejčím. Na zdeníka se šel učit z rolnické rodiny na příklad František Kosina z č.28 a Aron Václav z čísla 20.

Na studium odcházel z převídla chlapci ze zámožných rolnických rodin: Aron František z č.7, Volák Jan z č.31, Nádvorník Jan z č.5, Chrastný František z č.38 a syn hospodského Josef Hladík z č.32.

Děti ze zámožnějších rodin vysílali jejich rodiče do německých škol, aby se naučily německy a výměnou naopak chodily do ratenské školy německé děti, aby se naučily česky.

Z Raticnic odešli do německých škol v r.1861/1862:

- Jan Nádvorník z č.5 ve věku 12 let byl ve Vartenberce,
- Frant. Chábera z č.33 ve věku 13 let byl v Mimoní.

V Mimoní byli dále 13.letý Josef Hladík z č.32 a 13.letý Jan Rejholec z č.39.

Výměnou přišli do Raticnic:

- Josef Doms /12/ k Rejholicům č.39,
- Karel Sprenger /13/ k Cháberům č.33,
- Karel Seemann /11/ z Mimoně ke Hladíkům č.32.

Dále zde byl Václav Linke /12/ v domě číslo 10.

- - - - -

Sociální složení žáků opakovaně čili nedělní školy (u učňů uveden obor učení)

Sociální původ 1960/61 1962/63 1963/65 1966/67 1968/69
rodiců (mimo učňů) 1959/60 1961/62 1963/64 1965/66 1967/68 1970/61

Udaje z r.
1969/70 se
nezachovaly

rolníci	9	15	14	15	11	10	15	9	15	12	10
domkáři	4	7	6	4	2	5	10	8	6	6	7
nádenict					2	1					2
hlídkači luk	3	2	3	5	1	1	1	1	1	1	3
pedruzi											
obecní pastýř											
hlídkač u dráhy											
tkadlec	1	1	2	2	3	2	1	1	1	1	1
tesař											
kolář											
bednář											
zedník											
kovář											
švec											
hostinský											
krejčí											
svobodná matka											
učitel											
vdova po učiteli	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
vdova											
sirotek	2	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
učedník: krejčovský	4	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
truhlář	1	1	1	2	1	1	1	1	1	1	1
švec											
kovář											
C e l k e m	27	29	27	30	21	26	31	22	25	24	26
z toho dívky	19	18	16	16	11	16	20	14	13	11	10

Váleka 1866

Ve školní kronice zapsal učitel Hofman pobyt pruského vojska v Ratenicích v roce 1866: *7)*

- Dne 30.června 1866 naše obec /lid/ se velice ulekala, anto se lid od Náchoda, Turnova, Jičína, od Mladé Boleslav a odjinud do hor před vojnou pruskou utíkal, zvláště mladé mužstvo a ženské a vyprávěli, že je chtějí assentovati. Tudiž se u nás také vše pakovalo čili skládalo a na odchod chystal, však ale jsme se mezi sebou usnesli: žádný nikám, vůle boží! ať jest tak nebo jinák; a také se k nám ani jediný neukázal, ač jich jeden kaloun ku Kolínu, druhý ku Praze skrze Sadskou šel.
- Dne 26.července 1866 přišli dva Prušané od Planen pro přípřeže, vzali sebou 4 vozy: Jána VOLÁKA č.31, Václava KOLÁČNEHO /ARON/ č.7, V.NÁDVORNÍKA č.5 a Th.HAHNA č.22, +/ kteříž čtvrtého dne přišli domů z Pardubic. Též jeli p.J.SIXTA a V.KOLÁČNÝ hned zase do Prahy od Planen.
- Dne 12. srpna 1866 přišli do Ratenic 40 mužů Prušáků, oznámiti obydlí. Na to 13. srpna t.r.jich 950 mužů přirazilo od Cerhenic a trvali zde do 15.srpna. Ve škole byla hlídka /Vachstube/ a 39 mužů, jeden officír a sluha. V tom vojsku pruském bylo 20 důstojníků, kteří s sebou 55 koní, mimo přípřež, měli; tito hned odešli.
- Dne 15. srpna t.r.hned na to 200 mužů je sleovalo, lo důstojníků přibylo, ti měli s sebou 5 koní. Pro to vojsko koupila se z obecní pokladny od Jana KLOUDY za 78 zl. kráva /s výlohami na 80 zl. to stálo/, ta se pro ně rozsekala, začež certifikát jen dali. Tito druhý den odešli.
- Dne 4.září 1866 přišlo zase 100 mužů a 3 důstojníci, ti měli 76 koní s sebou a zůstali zde do "třetího" dne na ležení. Kdyby byli zde Prušáci 14 dní zůstali ležeti, tak jak naše obec možná byla a bohatá na vše, bylo by zde nic neostalo, leč z nepořádného žití trochu nemoci, což se v sousedních sídlech /cholera/ nalézalo.

+/Theodor HAHN byl Němec augsburského vyznání.

- O pobytu pruského vojska vypravovali pamětnici, že tábřili na prostranství před kovárnou /dům č.43/, kde vařili jídlo v kotlích, m.j.i bílou kávu.

Poznámce k topivu na str.lo: Podle nařízení z 15.12.1848 byly povinny grúntovní vrchnosti dodávat dřevo pro vytápění škol. Roku 1863 byly této povinnosti zbaveny.

V ratenské obecní kronice je o rakousko-pruské válce další podrobný záznam z paměti rolníka Františka Novotného z čísla 53:

"V květnu 1866 nařízeno majitelům koní, aby připravili vozy s plachtou pro vojenské přípřeže a ve školách, kde zastaveno vyučování, dělala se cupanina. V červnu upraveny ze škol lazarety a zemské archivy a kasy dopraveny do bezpečí. Na pálích děláno to nejnudnější.

Všeobecný zmatek se ještě zvyšoval, když přes Pečky se stěhoval král saský, spojenec Rakouska, s celým dvorem a železničním parkem.

Dne 28. června projel pečickou stanicí první vlak s raněnými. V pátek na den sv. Petra a Pavla přijely dva dlouhé vlaky do Peček s raněnými, jimž při zastávce podáváno občerstvení.

V neděli dne 1. července od 6 hodin ráno do 6 hodiny večerní tisíce vozů dílem prázdných, dílem naložených chlebem, vínem, rýží, ovsem, senem a p. od Peček k Poděbradům a dále k Týnici, kde 2.7. zásoby uložily.

Dne 3. července se zprávou, že začala hlavní bitva u Králové Hradce a naše armáda je poražena, došel také rozkaz, aby se s vozy jelo do Německého Brodu. Úprkem třemi řadami po silnicích prchali i rateničtí a dostali se až do Prešpurka.

Za velkých nepořádků nepozorování obrátili se polními cestami, celí zmoření dostali se 17. července s vychrtlými potahy domů, kde zatím z nedostatku povozů práce žňové pomalu postupovaly, až úroda mokrem se zkazila a většina obilí vzrostla.

Dne 6. července způsobil oddíl Prušáků táhacích přes Poděbrady na Prahu takový strach a zmatek u našich mladých lidí, že prchali do lesů krumlovských.

Dne 2. srpna uzavřeno příměří, po kterém brzy mír následoval a vojsko pruské vraceло se domů. Dne 12. srpna přišli do Ratic a ubytovali se ve větších statcích po 150, v chalupách po 30-40 a v barácích po 5 i více mužů. Odešli 15. srpna.

Z mužstva z Ratic k vojsku odvedených, které se bitev zúčastnilo, nikdo nepadl, ani nebyl raněn. V sousedních Pečkách, kam denně několikrát s řepou se dojíždělo, objevila se cholera, na kterou mnoho lidí zemřelo. V Raticích nezemřel nikdo."

Dne 25. srpna 1866 oznamila obec, že zde bylo celkem 1230 mužů pruského vojska po 5 dnech ubytováno."

Některé postřehy z roku 1866 jsou uvedeny i ve farní kronice Dobřichovské:

"...patřil jsem, kterak jedna chudá žena majíc na zádech nůši, ze které vykukoval hrnec a vedla sebou kožu, utíkala k Sázavě ke svým přátelům..

Pátý den po bitvě přijelo 14. červených pruských husarů do Peček a prohlíželi dráhu a poněvadž šíny vytahávané byly, rozkazovali hrozbou smrti, aby ve 3 dnech v pořádek uvedena byla. Jiné vojsko asi 7000 mužů domobraný táhlo od Poděbrad k Praze. Podobně přes Planánu od Kolína k Praze postupovali. Dobřichov navštívili 14. 8. 1866 poprvé, celkem jen čtyřikrát. Prvý den od Planánu k Dobřichovu ve 4 kolonách /1 setnina/.

Výstavba dvoutřídní školy

Učitel Antonín Hofman učil na retenské škole až do roku 1871, kdy se odstěhoval na lednický okres. Byl vynikajícím hudebníkem. Jeho bratr František Hofman /č.57/ byl v ratenském kostele od r.1881 varhaníkem +/ a všechny své děti dal hudebně vzdělat. Josef byl ředitelem kúru v Chotěboři, Tomáš ředitelem kúru a sbormistrem v Poděbradech, Karel učitelem v Loučeni a Antonín při hospodářství v Ratenicích.

Od roku 1871 působil na ratenské škole Jan ČURDA, z Toušeně, dosavadní podučitel v Zásmukách. V Ratenicích učil do roku 1881, odešel v důsledku svého konfliktu s farářem Josefem Směly, který trval řadu let.

Od 22. září 1881 byl v Ratenicích ustanoven učitelem Václav Rosický ze Záboře /býv. kutnohorský okres/, který učil v Pískové Lhotě.

Podle systemizace učitelských platů z 19.12.1875 byla ratenská škola zařazena do IV. třídy. Roční plát učitele činil 400 zlatých a funkční příplatek 50 zlatých.

Jednotřídní ratenská škola nestačila svou malou kapacitou na výuku velkého počtu dětí. Na příklad roku 1870 chodilo do školy 93 dětí, roku 1880 celkem 107 dětí.

K výstavbě školy přistupovaly nejen Ratenice, ale i ostatní obce poděbradského okresu váhavě. Doklad je o tom v kronice obce Záhornice, kde r.1869 zapsal A. Sucharda:

"Obce, které slibovaly, že učitelů se ujmou, zůstanou-li národně smyšlející, že soukromé školy zřídí, slibu nedostaly. Jediná obec Ratenice začala soukromou školu stavět, ale brzy od úmyslu upustila."

V kronice ratenské obce je o tomto úmyslu následující záznam:

"Roku 1869 za úřadování starosty Josefa Baláčka /č.9/ usnesl se obecní výbor vystavěti novou soukromou školu a na ni ustanoviti suspendovaného učitele Konst. VITÁKA, dřívějšího učitele v Lysé nad Labem. Pro školu bylo vyhlédnuto místo, kde byla louž. Když voda byla vybrána, přišel lijká a do rána byla louž zase plná. Když se poznala nevhodnost místa a ze zdravotních důvodů, sešlo se stavby. Tato louž byla zasypana roku 1883 a tohoto roku na tomto místě postaven obecní dům a kolna na hecích nářadí. /č.109/. Stavba byla zadána J. Kozákovi z Peček za 1300 zl.

Učiteli Konst. Vitákovi bylo rozhodnutím obecního výboru z 11.8.1870 zaplacenno odstupné 125 zlatých.

Na návrh učitele Václava Rosického usnesla se místní školní rada 17. ledna 1882, aby se podala žádost zemské školní radě za otevření 2. třídy, protože počet dětí v jednotřídce dalece přesahuje zákonny počet. Zemská školní rada dne 15.5.1882 /č.11449/ povolila rozšířit ratenskou školu o druhou třídu. V květnu 1882 prozkoumala komise školní budovu a dala dobrozdání, aby škola byla rozšířena postavením 1. poschodi. Stavitel Čeněk PRÓFTA a stavební adjunkt František REISENAUER, oba z Poděbrad, zhotovili půdorys nové školní budovy.

Protože práce s přístavbou se vlekly, nařídila dne 20.11.1883 okresní školní rada polodenní vyučování, dokud nebude opatřena 2. třída.

Z iniciativy starosty obce Františka Miškovského bylo stanoveno, že se na jaře 1884 započne se stavebními pracemi, aby dnem 1. ledna 1885 mohla být druhá třída otevřena.

Učitel Václav Rosický dne 18.9.1883 do školní kroniky optimisticky zapsal:

"Doufáme, že obecní zastupitelstvo, majíc na paměti rozkvět školy a vzdělání, dítek svých zejména, uskutečněním krásné myšlenky, trvalý pamník vděčnosti si postaví."

Očekávání učitele Rosického se nesplnilo. V obci byla vlivná skupina, v čele s členem místní školní rady Václavem NÁDVORNÍKEM z čísla 5, která si rozšíření školy nepřála a aktivně proti tomu vystupovala.

Na jaře r. 1884 se konala nová volba obecního zastupitelstva a byla zvolena nová školní rada, ve které zasedali:

předseda Josef Sixta, starosta obce /č. 21/

člen František Miškovský /č. 53/

člen Václav Nádvorník /č. 5/

Škol.dohližitel Frant. Aron /č. 7/

Josef Smělý, farář

Václav Rosický, správce školy

Nová školní rada změnila přes protesty faráře Smělého plán výstavby. Na její návrh obec zakoupila do Františka Veselého č. 49⁴) místa, kde měla stát nová jednopatrová budova, pak jedna třída a byty.

Nakonec však bylo na schůzi místní školní rady 5.12.1884 usneseno:

vna zakoupeném místě postaveny budtež byty pro učitele a ve staré škole zřídež se potřebné třídy.

Proti tomuto návrhu a proti výstavbě vůbec, bojoval člen místní školní rady Václav Nádvorník z čísla 5. Avšak zakročením obecního zastupitelstva byl vypracován definitivní projekt.

Na zřízení dvoutřídní školy vyvíjela nátlak okresní školní rada v Poděbradech. Na základě jejího usnesení z 8.12.1884 byl do Ratenic dosazen mladší učitel Adolf WEBER z Čáslavi, který předtím působil na trojtřídní obecné škole v BĚZEKOVICích, okres Přeštice.

Tímto jmenováním byla místní školní rada nucena najmout místnost pro jednu třídu v domě číslo 14 rolníka Jana VOLÁKA.

x) za 1400 zl. řešky na slad a) kupři slavený upravený byt a zařízení, nové školy cítil 6500 zlatých!

Dnem 1.ledna 1885 byla v domě č.14 otevřena 1.třída a 2.třída zůstala ve staré školní budově /číslo 67/. Od tohoto dne byla škola zvána

" Obecná škola dvoutřídní v Ratenicích."

Rozdělení žáků do dvou tříd bylo hodnoceno na učitel-ské schůzi dne 7.února 1885:

"Rozdělením žáků ve dvě třídy učiněn patrný pokrok k lepšímu. Žáci nejsou tísňeni nedostatkem místa, napnutěji sledují výklady učitelovy, čímž kázeň snadnějším způsobem zachovati lze."

Na otázku, zda nově najatá místnost v domě č.14 vyhovuje zákonným požadavkům, odpovídá na této schůzi podučitel Adolf Veber, který v 1.třídě učil:

"...místnost tato pro malou míru plošnou není schop- na k umístění potřebného školního nábytku, jehož k rádnému školnímu vyučování třeba."

Proto bylo usneseno "požádat místní školní radu, aby najistě s projektovanými pracemi stavebními z jara počala."

V únoru 1885 vyhotobil stavitec Josef FUNDA z Plešan nákresy na stavbu a přestavbu školy. Oba nákresy byly schváleny okresní školní radou 4.května 1885.

Tím boj za novou školu neskončil, jak poznamenal správce školy Rosický 17.srpna 1885 do školní kroniky:

"Neblahá krize cukrovarnická a úpadek továrníka K.WEINRICHA v sousedních Pečkách velice dotkl se finanční stránky nejen občanů, ale i jméni obce a tu stranou škole nepřející započat boj poslední, jež měl za účel pořídití zřízení obou tříd nákladem co nejmenším - nepřátelé však poraženi ve schůzi obecního zastupitelstva 30.července 1885, kdy usneseno, by oprava provedla se tak, jak schválený nástin naznačuje. Vedení stavby i přestavby svěřeno bylo staviteli Fr. Müllerovi z Peček.
Mezi dobou všech těch úřed přikročeno ku stavbě nové budovy."

Podle stavebního řádu byla svolána 23.dubna 1885 komise, jíž byli přítomni:

mezující sousedé: Frant.LANDA, správce z Cerhenic,
Josef SMĚLÝ, farář, jako zástupce záduše,

zástupce okres.zastupitelstva: Jan URBÁNEK z Vrbové Lhoty

starosta obce: Josef SIXTA /č.21/

zástupci obce: Fr.ARON /č.7/, Fr.Miškovský /č.53/
Fr.Chábera /č.33/

Na návrh stavitele Josefa Fundy bylo schváleno, aby budova byla postavena paralelně se silnicí. Nad prováděním stavby podle rozpočtu měli dohled starosta Josef Sixta a Rudolf Kraus, obchodník, z čísla 63, kteří opatřovali stavení materiál, objednávali práce a prováděli výplaty.

Ve středu dne 24. dubna 1885 se započaly kopat základy školy, které byly položeny již dne 25. dubna 1885.

Řídícím učitelem a správce školy Václav Rosický měl silné sociální cítění, jak dokládají zápisu ve školní kronice. Rosický si všimá nízkých nezd dělníků, kteří pracovali na stavbě školy:

"Nebude na škodu, uvedeme-li, jak asi platy dělníků klesly na nízký stupeň v tom čase, kdy škola se budovala. Tak platilo se: zedníkům denně 65-70 krejcarů, dřívě 1 zl. - 1 zl. 20 kr., nádeníkům 45 krejcarů, dřívě až 80 krejcarů."

Učitel Rosický oceňuje především zásluhy starosty JOSEFA SIXTY, který měl hlavní podíl na výstavbě budovy čp. 49:

".....na správném a důkladném provedení stavení obytního nejvíce záležetí si dal p. JOSEF SIXTA, t. č. starosta, kterýž nikterak nešetřil nákladů a častou dohlídkou se svým společníkem hleděl k čestnému zbudování pomníku občenské uvědomělosti. Budiž vzpomínka tato pro věčnou památku šlechetných mužů tuto potomkům na stálou paměť poznamenána! "

Nová výstavba čp 49 dokončena byla 27. července 1885 +/ a odevzdána řídícímu učiteli Václavu Rosickému, načež byla provedena prohlídka staré školní budovy č. 67, kde bylo započato 3. srpna se stavebními úpravami.

První třída byla upravena z obytných místností, které tvořily 2 pokoje a kuchyně /na straně přiléhající ke kostelu/ a druhá třída zůstala v dosavadní učebně /při silnici/. Místo dvou oken byla zřízena v druhé třídě 4 okna a ze spižníku byl zřízen kabinet.

Školní rok byl zahájen opožděně až 20. září 1885, protože se dokončovaly stavební práce a byla obava, aby děti v syrových a narychlo natřených zdech neutrpěly na zdraví. Dne 21. září 1885 nastalo řádné vyučování. Celkem bylo zapsáno do 1. třídy 49 dítěk a do 2. třídy 80, celkem 129 dítěk.

Dne 30. prosince 1885 provedena byla kolaudace přestavěné školní budovy a bylo shledáno vše v pořádku. V komisi byli přítomni: školní inspektor KOSTKA, stavební inženýr Fr. TILLE, jakožto zástupci okresní školní rady a členové místní školní rady - starosta Josef Sixta, Frant. Miškovský, člen a školní dohližitel Frant. Aron, školu zastupoval řídící učitel Rosický. //

+/ V měsíci dubnu 1890 byl prostor obytných budov školních bytů ohražen.